

JAKINTSUA

Ramón Sola'ren
ipui - gaia

Bozas Urrutia'k
itzulia

Begitxoak, argi ta alai zituen. Arpegia, irritsu ta ixekari. Deabruzkoa ere bai, noiz edo noiz. Soñña, gurpil-tankerakoa. Au da, urteak —batek daki zenbat!— gupi-lerro baten antza emana. Aurtasuna ta aguretasuna isatsa alkarri irentsita nastutzen ziran gupi-lerroa. Aurtasuna, nagusi. Okar eta makur, zirriborro bat baizik ez zan gizontto hura...

Jakintsu bat zan, ordea, aguretxoa. Jakintsu aundia, kimilari sonatu. Bakar-zale amorratua, ez zuen alkarlanik maite. Bere gogaiak, bere asmakizun arrigarriak gaiñera —siñist-eziñeko gogai bitxiak, bere gisakoak, ixillean gorde nai zituen gogaiak— gizonengandik urrun bizitzera ta lan-egitera bultzatzen zuten. Eta orregatik bizi zan bakar-bakarrik, aspaldi ezkeroz, etxe aundi batean. Gutxi-bearra ta jan-urri izanik, aski zuen morroi baten laguntza. Bi areto baizik ez zituen erabiltzen, aundia bata, txikia bestea, elkarren ondokoak. Txikia lantegia zan, bere burukizunak mamitzen, izaki biurtzen, egia egiten zituen leku izkutua. Antxen egoten zan geienean, ari ta ari, billa ta billa, mota guzitako ontziak bete-ustutzen, berak bakarrik ezagututako gaiak nastutzen, eskuak trebe, begiak zorrotz, eta arako keiñu deabruzko hura ezpaiñetatik iñoiz ere aienatu gabe. Morroiak ez zuen an sartzetik, nagusiak ots egin ezik. Beti pizkor eta leiatsu betetzen zituen aren agindu guziak, gure jakintsua patxada gutxiko gizona bait-zan, purrustalari eta itzlaburrekoa.

Taylor morroia ez zan egiazko morroia. Ajente bat zan, miatzaill bat, zelatari bat, ixilleko misioe bat betetzera artan sartua zana. Doai ederreko gizona, argi ta ausarta, korapillorik nastuenak askatzen asko nabarmendua zan. Orrexegatik aukeratu zuen gobernuak, jakintsu arri buruz zerbait geiago jakin nai izan zuenean, baitezpada-ko gizona zitekeala susmotan asi zanean.

Zortzi illabete zeramazkian Taylor'ek morroiaren itxurak etxe ar-

tan egiten, begiak tink, belarriak zut, usnoa erne. Alperrik baña! Azkar eta buru-argi izanikan ere, ez zuen ezer garbirik atera ahal izan. Gogait egiña zegoen, etsi-etsia. Geldi-eziña ta ezin egona, zirt edo zart egitea erabaki zuen azkenik. Zan bezelakoa agertuko zan, orra. Beste biderik ez zuen ikusten.

Baita agertu ere, goiz batez. Aretoan sartuta ikusi zuen, antxe, txoko batean, nagusi izandakoaren irudi ziztriñ zimurtua. Au ordea, lantegi artan iñork deitu gabe lenengo aldiz sartzen ikusita ere, ez zan asarretu. Irri-parrez begiratu zion. Arriturik gelditu zan Taylor. Ba-zan alako aire gaizto bat agurearen arpegian, inguratzen zan morroskoari zearka begiratzen zion bitartean. Susmoz asi zan Taylor argia. Igarria ote zuen gizonttoak Taylor'en nortasuna? Ala ematen zuen... Morroskoak ez zekien, noski, gizaki fimiño arrek buruan aspalditik zerabilzkian bi gogai —bere gogaietan arrigarrien eta bitxiak— egi bihurturik ba-zituela ordurako. Morroia ikusirik, zerbait bururatu zitzaion jakintsuari, bere asmaketa berriak probatzeko bide obeagorik, noiz? Taylor urrean zegoen. Agure maltzurak irriz, urbiltzeko keiñua egin zion, amultsuki. Eta Taylor, ajente trebea, ikasia, urbildu egin zan; katu-antzo, azeri antzo, erne eta gertu, bere atzaparra luzatzeko prest.

Aguretxoak, morroiaren asmoak somatuta edo —ala uste zuen onek, beiñepein— mugimentu arin eta pizkor batez zerbait eraman zuen aora. Taylor'en zaiñak ederki erantzun zuten; besteak bere burua il nai zuelakoan, jauzi aundi bat egin zuen, alako asmoari eragoztearren. Eta... orduantxe eman zion asiera agure maulmutzak bere lenengo gogaiaren probakerari. Asi zan jokua!

Eta asi zan, ajentearen eskutzarrak lepoari eldu bearrean, utsari eldu ziotenean. Zarra ez zegoen bertan! Taylor ordea ez zan geiegi arritu, ez estutu. Baldartuxea arkitzen bide zan, ain luzaroan jardun gabe egona; bai, orixe zan: gaizki neurtua zuen abiadura, noski... Ortan, takateko batzuk sorbaldan nabaitu, eta jiratu zan; balantzaka zegoen'argi-ontzi bat ikusi zuen. Eskubi aldean, alki baten gaiñean, agurea. Par egiten zuen onek, zorrozki, garrazki, atertu ere gabe. Zan baño txikiago zirudien. Berriz egin zion, maitekor, urbiltzeko keiñua. Eta Taylor bai urbildu. Ontan ez zuen ajenteak bere abiadura gaizki neurtu, ez; baiñan, besteak ere ez zuen nolanai jokatu; alajaiña! Jauzi miresgarri bat egin eta zzuissst! orra aguretxoa aidean jiraka, mai baten gaiñean pausatu zan arte. Eta andik berriz ere asi zitzaion zirika eta urreratzeko kiñuka: «emen natxiok... ezetz arrapatu! hi, hi, hi!» Bildurtzen asi zan orduan ajentea; burua galtzen ere bai; besoak zoroki astindurik etsaiagana zuzendu zan, zalapartaka. Eskuak, len bezela, utsari eldu zioten. Agure deabruz-

koak Taylor'en ikusmena ta entzumenen oñazeztatu zituen, milla arpegi-kiñu lipar batean egiñez, bere par-algarak iñoiz baiño garrazago ta zoliago egiten zituelorik.

Zentzua galtzera zijoala pentsatu zuen Taylor'ek. Ikusten ari zanak etzuen egi-antzik, itxuragabea zan hura. Aren atzetik entzuten zuen'zurrumurrua baña, firrinda hura, egiazkoa zan. Biurtu egin zan urduri ta larri. Hura lo-zorroa, hura ameskaitza! Zernai ikusita ere, siñisgarri irudituko zitzaion gerokoan, bai noski... baña... izango ote zuen gerokorik? Egaka ari zan gizontxo, batean zearka-mearka, bestean zuzen, urrengoan jira-biraka. Euli bat ematen zuen, zurrumuru lo-eragille jaurtitzen zuen mando-euli eskerga bat.

Ajente berezia begi-klisk asi zan. Tximista bezin azkar ekarri zituen gogora ordurarteko bere misio ta egin guziak. Zaillak eta gogorak izan ziran batzuk, arraruak beste ez gutxi, arriskuz beteak geienak, baiñan itxuradunak guziak, konprenigarriak; ez, au bezela, ulertu-eziñak, itxuragabeak... Susmo bat izan zuen orduan: burutik egiña zegoela. Burua menperatzen alegindu zan; alperrik. Mando-euliaren firrinda arrek lo-eragiten zion. Eta igesari eman nai izan zuen, bere bizian lenengo aldiz; iges-egin, naiz lotsagarri gelditu, naiz koldartzat artua izan; inpernuzko ameskaitz madarikatu artatik aldeegin len bai len. Aren asmoari igarri balio bezela, gizontxo jakitsuak bukaera ematea erabaki zuen jokuaeren lenengo parteari. Goruntzago igo zan. Taylor'ek, aren eraso aldia sumatu-arren, etzuen ezer egin bere burua gordetzeko, babesteko; arridurak erabat indargaberik utzi zuen eta.

Agure jostalariak, aidean zintzilika dantza-pausu batzuk egin ondoren —orpoak elkar-kontra jo, bi zangoekin kurpillak egin eta azkenik guraize-gisa erabilli, euskal dantzaririk iaioenak egin lezaken bezin ederki ajentearen gaiñera amildu zan. Au gogor-egiten saiatu zan baña berandutxo. Ez zuen arpegia estaltzeko ere betarik izan, eta gizontxo dantzari-egalariak pasaldi laster bat egiñaz, ortzak agirian jarri, mingaiñari eragin eta sssss... leun batekin, txistuka bezela, zerbait egotzi zion begietara Konortea galdu zuen Taylor'ek; uzkurtzen asi zan polliki-polliki, ta azkenik pardel bat egiña geratu zan, lur gaiñean zerraldo.

Egazkin arrigarri arrek akats-gabeko lur-artze bat egin zuen andik ez urrun. Jauzi bat egiñik, aguretxoa urbildu zan, oiñ bat ajentearen gaiñean ipiñi ta besoak gerrian zituela, tente-tente luzatu zan, gora begira, pozez lertu-bearreko. Poztutzekoa zan benetan bere burua garailari ikustea, bere jakinduriak emandako garaipen miresgarri hura txastatu ahal izatea!

Apurtxo bat onela egonda, lurrondoko egaldi batez, aretoko ate-

runtz joan zan; gero lantegian ibilli zan zerbaiten billa. Ixil-mixilka ari zan kantatzen barru artan, eta aopeko-ixil-kantuz inguratu zan berriz ere lur-jotako gorputzari. Jeringa txiki bat zekarren eskuan. Bigarren probaketa, bigarren jostaldiaren txanda zan orain.

Kantuari utzi zion agure birigarroak, eta urduri xamar irriño gaizto bat egin zuen, Taylor'i lepotik zerbait sartzen ziolarik. Au egin ondoren, ari baten muturra lotu zuen ajentearen beatz batetik; beste muturra, alki batetik. Ez zekazean uts-egin iñola ere! Eta ez zuen egin.

Bertan-berako gorputz hura luzatzen asi zan emeki-emeki. Eztanda txiki batzuk entzun ziran aren barruan. Agurea txaloka asi zan. Egundañoko garaipena! Andik miñutu batzutara, Taylor'en arpegia more-kolore batek artuta zegoen; berealaxe, orixta batek, gero arrosazurbil batek; eta onela, kolorerik gabeko kolore batzuk txandaka artuaz, zuritasun gabeko kolore zuri batera eldu zan. Aldi berean aundituaz joan zan gorputza, puztuaz, geroago ta aundiago ta puztuago. Asi zan polliki lur-gaiñetik aldentzen, urruntzen, eta aidean zintzilika egon zan. Barruko eztrandak bakanduaz eta txikituaz joan ziran eta gorputzak bere tankera osoa galdu zuen. Mamu eskerga artan ez zan nabaitzen giza-antzik: ez zangorik, ez besorik eta ez bururik. Begiak bakarrik, neurriz gaiñ zabaldutako begi izugarri, kartoizko marama merke batenak ziruditen begi batzuek bakarrik, gogorazten zuten gizon baten nolabaiteko arpegiera. Tanto xuri-erraldoi aren gaiñean, or-emen, bixarraren ondakiñak agerian; eta lurrean sakabanaturik jantzien ondarrak, josturetan ler-egindako soñekoak.

Giza-zagiak sapaieruzko joera artua zuen, bere pixurik-ezak leunleunki goratu-azia. Alkiari lotutako ari-muturrak eusten zion, ez goraez bera, aidean esegita orekan bezela. Ariaren beste muturrean karetxa zirudien'adartxo bat agiri zan: noizpaiten beatza izandako zerbait.

Aguretxoa globoa askatu ta aretoan barrena ibiltzen asi zan saltoka, parre-santzoka, aur bat zirudiela, ondakin zabukalariari begira, ostopozoka ta lerre jario, pozez lertzeko urrean. Ikusgarri hura ez zan mundu ontakoa... Dante'ren Infernu'tik ateratako agerraldia bat baizik! Deadarka asi zan jakintsu zitala. Jakitera etorri intzan, ez al da? Ba, ba-dakik orain, bai nai baiño geiago jakin ere! Hi, hi, hi! Zer derizkiok?

Jostatzeaz aspertuta, terrazara irten zan. Aize bolada batek bulztatu zuen morroia izandako «hura» erlaitz baten kontra; gutxik egin zuen urratu ta puztu ez zanean. Ikaratu egin zan zaharra... ezpaitzan ori izango, berak jokuari eman nai zion bukaera. Beatz bat aboan sartu ta zurrupatu ondoren, goratu zuen, aizeak nundik jotzen zuen jakin nairik, itsas-gizonak egin oi duten moduan: ego-aizea. Begiratze

xamurra bota zion globoari. Gero asperenka, askatu zuen txorimaloa, mundura bialtzen zuen bere azkartasun-agiria, bere argitasunaren mezua...

Ajente izana goi-aldera abiatu zan, mantso-mantso, aundikiro, nausikiro; zalantzan egon zan apurtxo batez, nundik-norakoa jakin naiean nunbait. Bein bidea artuz gero, ajente ixillak bere misioe, bere elderik (1). nabarmenenari ekin zion... iparralderako bidea aukeratuta, urrunduz eta urrunduz joan zan, amilka ta gora-berraka, alik-eta puntutxo ikusi-eziñ egiñik, odei-ertzaren ostean zearo izkutatu zan arteraño...

R. BOZAS-URRUTIA.
1969-III-28

(1) Elde: aventura